

Ο Κρητικός ζωγράφος Ευφρόσυνος στο Άγιον Όρος (16ος αιώνας)

[Γενικά](#) / [Άγιον Όρος](#)

Image not found or type unknown

Στη Μονή Διονυσίου του Αγίου Όρους σώζονται πέντε εικόνες του ζωγράφου Ευφρόσυνου, οι οποίες απαρτίζουν μια Μεγάλη Δέηση. Σε αναθηματικό επίγραμμα, που τις συνοδεύει, αναφέρεται - μαζί με το όνομα του ζωγράφου - η χρονολογία (1542) και το όνομα του αφιερωτή. Πιθανότατα πρόκειται για τον κρητικό ιερομόναχο Κλήμη Γαητάνη, ο οποίος κληροδότησε στη Μονή Διονυσίου την ιδιόκτητη κρητική μονή της Κεράς Καβαλαρέας.

Από τη συγκριτική μελέτη της τεχνικής και της τεχνοτροπίας των πέντε εικόνων με άλλα έργα, τεκμαίρεται ότι ο Ευφρόσυνος εμπνεύστηκε από μνημεία της Μακεδονικής Σχολής, στα οποία προσέδωσε ιδεαλιστικότερο πνεύμα με τα μέσα που του παρείχε η κρητική τέχνη της εποχής. Κοντά σε αυτή την καλλιτεχνική αντίληψη έμειναν οι ζωγράφοι φορητών εικόνων στην Κρήτη της αμέσως επόμενης περιόδου.

Ο Ευφρόσυνος, γνωστός μόνο από τις πέντε εικόνες της Μεγάλης Δέησης της μονής Διονυσίου, εμφανίζεται με την τέχνη του ζωγράφου σημαντικός, σύγχρονος του Θεοφάνη Μπαθά, αντιπροσωπεύει όμως ροπή διάφορη της κρητικής ζωγραφικής. Η υπόθεση ότι ανήκει στην οικογένεια των ζωγράφων Κλόντζα είναι αστήρικτη, γιατί για το μνημονευόμενο σε έγγραφο του 1567 ως ποτε παπα κυρ Ευφρόσυνο Κλόντζα δεν υπάρχει καμιά ένδειξη ότι ήταν ζωγράφος.

Ιησούς Χριστός - Μεγάλης Δεήσεως- έτος
1542

Ξύλο, αύγοτέμπερα, 118 x 89 εκ.
Κρητική σχολή. Ευφρόσυνος

Οι πέντε εικόνες της Μεγάλης Δέησης, έργα του Κρητικού ζωγράφου Ευφρόσυνου βρίσκονται στο πίσω μέρος του ξυλόγλυπτου τέμπλου του Καθολικού της Μονής Διονυσίου με ημερομηνία 1542.

Διαβάζουμε σχετικά με τις εικόνες και την τεχνική του Ευφρόσυνου:

«Ἡ Παναγία εἰκονίζεται σὲ προτομή, δεομένη, σὲ στροφή τριῶν τετάρτων πρὸς τὰ δεξιά. Φοράει γαλαζωπὸ χιτῶνα καὶ κεραμίδι μαφόριο μὲ χρυσὴ παρυφή καὶ κρόσσια. Τρία χρυσὰ ἀστεροειδῆ κοσμήματα πάνω στὸ μαφόριο ἀποτελοῦν σύμβολα τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ ὑπαινίσσονται τὸν ρόλο τῆς Παναγίας στὴν ἐνσάρκωση.

Στὸ κάτω πλαίσιο τῆς εἰκόνας ἀπλώνεται ἓνα τμήμα τῆς ἐπιγραφῆς ποὺ συνοδεύει τὴ Μεγάλη Δέηση, ἀπὸ τὴν ὁποία πληροφοροῦμεθα τὸ ὄνομα τοῦ καλλιτέχνη: ΤΑΠΕΙΝΟΥ ΕΥΦΡΟΣΥΝΟΥ. Πάνω στὸ χρυσὸ βάθος τῆς εἰκόνας οἱ συντομογραφίες: ΜΗ(ΤΗ)Ρ Θ(ΕΟ)Υ.

Ὁ φυσιογνωμικὸς τύπος τῆς Παναγίας καὶ ἡ τεχνικὴ ἀποδόσεως τοῦ προσώπου μὲ τὴ μαλακὴ ἐναλλαγὴ φωτὸς καὶ σκιᾶς, τὴν πλατιάφωτεινὴ ἐπιφάνεια σάρκας ποὺ

ροδίζει και τὰ εὐκαμπτα γραμμικά φῶτα ἀποδίδουν ὅλη τὴν ἀβρότητα τῆς σάρκας καὶ τὸ πάνσεπτο κάλλος τῆς Θεομήτορος.

Ὁ συγκεκριμένος φυσιογνωμικὸς τύπος τῆς Παναγίας, μὲ τὴ γλυκύτητα τῆς μελαγχολικῆς ἔκφρασης, καὶ ἡ τεχνικὴ τῆς ἐκτέλεσης ἔχουν καὶ πάλι τὴν καταγωγή τους στὴ ζωγραφικὴ τοῦ Ἀγγέλου, ὅπως μπορούμε νὰ τὸ διαπιστώσουμε, συγκρίνοντας τὴν Παναγία τῆς Μεγάλης Δεήσεως μὲ τὴν Παναγία ἀπὸ τὴ Δέηση τοῦ Ἀγγέλου στὴν Ἁγία Μονὴ Βιάννου τῆς Κρήτης.

Παναγία δεομένη - Μεγάλης Δεήσεως -
ἔτος 1542

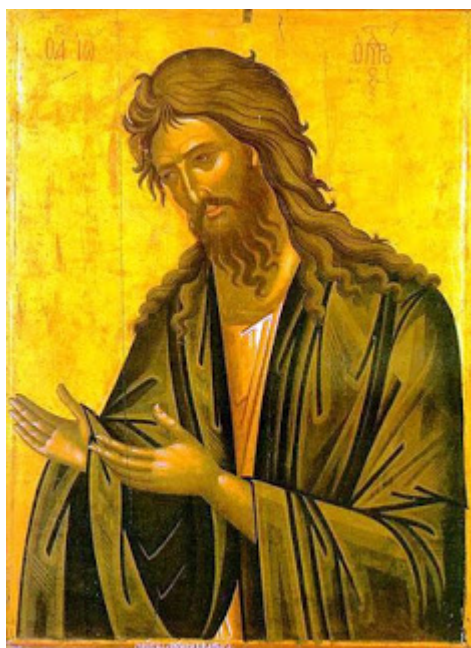
Ξύλο, ἀυγοτέμπερα, 118 x 89 ἐκ.
Κρητικὴ σχολή. Εὐφρόσυνος

Τὴν συνέχισιν τῆς παλαιολογείου εἰκονογραφικῆς παραδόσεως καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῆς τεχνικῆς ἐπανευρίσκομεν ἓνα περίπου αἰῶνα ἀργότερον εἰς τὰς πέντε πολύτιμους εἰκόνας, τὰς ἀποτελούσας τὴν Μεγάλην Δέησιν πού ἐζωγράφησε τὸ 1542 ὁ, πιθανότατα Κρήτης, ἱερεὺς Εὐφρόσυνος, καὶ αἱ ὁποῖαι φυλάσσονται εἰς τὴν ἀγιορειτικὴν Μονὴν Διονυσίου

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐκ τῆς σειρᾶς αὐτῆς συνεχίζει, ὡς πρὸς τὸν τύπον, τὴν εἰκονογραφικὴν παράδοσιν τῶν χρόνων τῶν Παλαιολόγων, ὅπως τὴν εὐρίσκομεν κυρίως εἰς μνημεῖα τῶν ἀρχῶν τοῦ 15 οῦ αἰῶνος*.

Ἡ τεχνικὴ τοῦ Εὐφρόσυνου εἰς τὸ πρόσωπον συγγενεῦει, ὡς πρὸς τὴν γενικὴν τῆς μορφήν, πρὸς ἐκείνην πού εἶδομεν εἰς τὰς εἰκόνας τοῦ Χελανδαρίου. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἀρκεταὶ διαφοραὶ, ἐνδεικτικοὶ τῆς ἐξελίξεως, ἡ ὁποία ἐπῆλθε κατὰ τὸ μεσολαβήσαν ἑκατονταετὲς περίπου διάστημα. Τὸ φωτεινὸν χρῶμα τῆς σαρκός, ὄχι πολὺ ἔντονον, σχετικῶς πρὸς τὸν σκοτεινὸν προπλασμόν, ἀπλώνεται καὶ εἰς τὰς εἰκόνας τοῦ Εὐφρόσυνου εἰς μικρὰν ἐκτασιν. Διαφορὰ ὅμως σημαντικὴ ὑπάρχει

ως προς τας φωτεινός λεπτός γραμμάς, αί όποιοι τονίζουν τα λίαν προεξέχοντα σημεία. Αύται δέν έχουν πλέον ούτε το πάχος ούτε την πλαστικότητα, αλλ* ούτε καί την έντασιν των εικόνων του Χελανδαρίου. Είναι, εις τα έργα τού Ευφρόσунου, λεπτότατοι, ισοπαχείς καί τοποθετημένοι με κάποιαν ξηρότητα εις πυκνός δέσμας, ακολουθούσας το σχήμα του όγκου, τον όποιον τονίζουν. Πρόκειται δηλαδή ουσιαστικώς περί τής διαλύσεως τών εντόνως φωτιζόμενων επιφανειών εις μικρός παραλλήλους λεύκας γραμμάς. Η διάλυσις όμως αυτή των φωτιζόμενων επιφανειών, είναι χαρακτηριστικόν γνώρισμα σειράς όλων των ζωγραφικών έργων του δευτέρου κυρίως ημίσεως τού 14 ου αιώνας . Αι πτυχαί εις τας εικόνας τού Ευφρόσунου είναι αυστηρώς γεωμετρικάί, δηλούμεναι με σκιεράς καί με ολίγας φωτεινάς λεπτάς γραμμάς, καθώς καί μέ τινας μικράς τριγωνικάς εντόνως φωτιζόμενας κηλίδας. Ο Ευφρόσунος από συστήματος εφαρμόζει λιτότητα αυστηρώς γεωμετρικήν, ή οποία ευρίσκεται πολύ μακράν από τήν πλαστικήν απόδοσιν καί τήν ρευστότητα τών πτυχών.

Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος και
Βαπτιστής - 1542 μ.Χ. (Κρητική σχολή.
Ευφρόσунος) - Μονή Διονυσίου, Άγιον
Όρος

Αί πέντε εικόνας τού Ευφρόσунου είναι χωρίς άμφιβολίαν σημαντικώταται δια τήν εξακρίβωση τών τάσεων της αγιογραφίας κατά τον 16 ον αιώνα, δηλαδή εκατόν περίπου έτη μετά τήν άλωσιν. Δυστυχώς το εκατονταετές αυτό κενόν δεν δυνάμεθα, σήμερα τουλάχιστον, να το συμπληρώσωμεν με κανένα τρόπον, διότι ουδέν έργον είναι μέχρι τούδε γνωστόν, πού θα ήδύνατο να τοποθετηθη μέ κάποιαν ασφάλειαν εις το χρονικόν τούτο διάστημα. Από τήν εξέτασιν όμως τών εικόνων τού Ευφρόσунου προκύπτουν μερικά εξόχως πολύτιμα συμπεράσματα.

«Όπως παρετήρησεν ήδη ό Χατζηδάκης, τα πρότυπα τού Ευφρόσυνου πρέπει ν' αναζητηθούν εις τα έργα της Μακεδονικής σχολής τών χρόνων τών Παλαιολόγων. Τούτο είναι απολύτως, νομίζω, βέβαιον. Είδομεν πράγματι διτι ό 'Απόστολος Παύλος τού Ευφρόσυνου σχετίζεται προς παλαιολογείους τοιχογραφίας τών αρχών τού 15 ου αιώνας. Άλλα και ως προς την τεχνικήν ούτος, μέ τήν διάλυσιν τών εντόνως φωτιζόμενων επιφανειών εις παραλλήλους γραμμάς ακολουθούσας το σχήμα του όγκου, συνεχίζει, κατά τίνα τρόπον, τήν παλαιολόγειον παράδοσιν, εις τήν οποίαν όμως δίδει νέον περιεχόμενον, περισσότερον αύστηρόν.

Ο 'Απόστολος Παύλος (1542).

Είκών εκ του Πρωτάτου «Αγίου «Ορους.

Ό Ευφρόσυνος και ως προς τήν χρησιμοποίησιν παλαιολογείων εικονογραφικών τύπων και ως προς τήν εφαρμογήν της παλαιολογείου τεχνικής, αλλ* υπό νέαν μορφήν, φαίνεται ακολουθών τας αντιλήψεις και τας τάσεις τών Κρητών αγιογράφων τής εποχής του. Πράγματι, ό παλαιολόγειος τύπος του Παύλου, όπως ούτος τον εξωγράφησε, είναι όμοιος εις την εικόνα τού Πρωτάτου, ή οποία αποτελεί μέρος της Μεγάλης Δεήσεως και εξωγραφήθη το αυτό έτος 1542 από άλλον άγνωστον άγιογράφων. «Όμοιον επίσης εύρίσκομεν τον Παύλον και εις τοιχογραφίας και εις εικόνες του δευτέρου ήμίσεος τού 16ου αιώνας.

Το ίδιο φαίνεται ισχύον προκειμένου και περί της τεχνικής. «Αν όμως κρίνωμεν από την διαφοράν, ως προς το σημείον τούτο, πού παρουσιάζουν αι σύγχρονοι εικόνες του Πρωτάτου, σχετικώς με το έργον τού Ευφρόσυνου, θα πρέπη ίσως να παραδεχθώμεν διτι ο ιδιάζων τρόπος αποδόσεως τών φωτιζόμενων επιφανειών, τον όποιον εχρησιμοποίησεν ό τελευταίος ούτος, οφείλεται εις αμεσον πιθανώτατα γνώσιν τών παλαιολογείων έργων. Καταλήγομεν δηλαδή εις το συμπέρασμα διτι ό Ευφρόσυνος άνέτρεξε και δια την τεχνικήν εις έργα της εποχής τών

Παλαιολόγων»,

Παραπομπές

<http://64.244.59.70/IMH/output/1106253670590a.pdf>

<http://64.244.59.70/IMH/article.aspx?id=10&artid=1318&l=Gr>

http://www.ec-patr.gr/mones/dionysiou/gr_thisavros_05.htm

<http://www.openarchives.gr/view/602900>

<file:///C:/Documents%20and%20Settings/makis/My%20Documents/Downloads/4440-9016-1-PB.pdf>

<http://peritexnisologos.blogspot.gr/2016/04/16.html?m=1>

Πηγή: proskynitis.blogspot.gr